

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Υ Π Ο

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ

Καθηγητού τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης

I

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Αἱ ἀκολουθοῦσαι δύο ὁμιλίαι, μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις», ἐλέχθησαν μὲ τοὺς ὑποτίτλους, ἡ μὲν Α'. «Παρελθὸν καὶ Παρόν», ἐλληνιστί, εἰς τὸ ἐν τῇ ἱ. μονῇ Πεντέλης διορθόδοξον κέντρον Ἀθηνῶν, τὴν 23ην Ἀπριλίου 1973, ἡ δὲ Β'. «Τὸ Μέλλον», ἀγγλιστί, εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τῆς ἐγγύς ἀνατολῆς, τῆς Βηρυτοῦ τοῦ Λιβάνου, τὴν 16ην Μαΐου 1973.

Ἀποτελοῦσαι μίαν ἱστορικὴν ἀνάλυσιν καὶ ἀξιολόγησιν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, προσφέρονται εὐχαρίστως πρὸς δημοσίευσιν.

Α'. ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΝ

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διακρατοῦσα ἀπαρασάλευτον τὴν ἐκκλησιολογικὴν αὐτῆς ἀρχήν, ὅτι εἶναι ἡ μία καὶ ἀληθὴς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἀρχῆς ἔλαβε μέρος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ρωθολικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν.

Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ὑποτιμῆσθαι κανεὶς τὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον διεδραμάτισε τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον εἰς τὸν τομέα τοῦτον. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, εἶναι δυνατὸν νὰ τονισθοῦν ἰδιαιτέρως δύο σημεῖα:

α') ὅτι τὸ πατριαρχεῖον ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς ὀλίγας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες προητοίμασαν καὶ εἰργάσθησαν διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς κινήσεως, καὶ β') ὅτι ὑπῆρξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἐν ἀπὸ τὰ πιστὰ μέλη καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς σταθεροὺς ὑποστηρικτὰς τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως.

Εἰς τὰ ἐγκύκλια γράμματα τῶν ἐτῶν 1902-1904, τὰ ἀνταλλαγέντα μεταξὺ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοκεφάλων ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἐθίγετο τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῶν ὀρθόδοξων μετὰ τῶν ἄλλων

χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ ἓν πνεῦμα εὐμενοῦς καὶ θετικῆς ἀντιμετωπίσεως. Εἰς τὴν β' πατριαρχικὴν ἐγκύκλιον τοῦ 1920 «πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ» προετίθειτο ἡ ἴδρυσις μιᾶς κοινωνίας ἢ ἐνὸς συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐδίδετο ἐν σχέδιον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ πράξει.

Ἐπισήμως, ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἤρχισε συνεργαζομένη εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν κατὰ τὸ ἔτος 1920, ὅτε συμμετέσχε δι' ἀντιπροσώπων αὐτῆς εἰς τὴν προκαταρκτικὴν συνέλευσιν τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν Γενεύην. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1937, κατὰ τὸ ὅποιον ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις περὶ τῆς ὑπὸ τὸ αὐτὸ συνενώσεως τῶν δύο κινήσεων Ζωῆς καὶ Ἐργασίας (τοῦ πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ) καὶ Πίστεως καὶ Τάξεως (ἢ Διοικήσεως) εἰς ἓν Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ), ἡ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς πρὸς τὰς συνιστώσας αὐτὴν Ἐκκλησίας, ὑπῆρξε πλήρης, ἐξαιρέσει τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ἥτις ἕνεκα ἐσωτερικῶν δυσκολιῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως.

Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ οἰκουμενικὰ συνέδρια ἐγένετο κυρίως οὐχὶ συμφώνως πρὸς τὴν γεωγραφικὴν τοποθέτησιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἀναλόγως πρὸς τὸν ὁμολογιακὸν παράγοντα. Τοιοῦτοτρόπως, αἱ ὀρθόδοξοι ἀντιπροσωπεῖαι ἐνεφανίζοντο εἰς τὰ συνέδρια ταῦτα ὡς ἐν καλῶς ὀργανωμένον σύνολον, πάντοτε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ Στρηνοπούλου, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ὁ τρόπος συνεργασίας των, παρὰ ταῦτα, εἰς τὰς δύο μορφὰς τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως δὲν παρουσιάζετο ὁ αὐτός. Οὗτοι συνειργάζοντο πλήρως εἰς τὴν κίνησιν Ζωῆς καὶ Ἐργασίας, ἐνῶ ἡ στάσις των ἐντὸς τῆς κινήσεως Πίστεως καὶ Τάξεως, ἐνθα οἱ Ὁρθόδοξοι ἠναγκάζοντο νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τὸ τέλος τὰς χωριστὰς δηλώσεις των, δὲν ἦτο ἡ αὐτή. Ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις, καθὼς φαίνεται, κατενοεῖτο καὶ ἐτίθειτο εἰς ἐφαρμογὴν τότε μόνον ἀπὸ μίαν μικρὰν ὁμάδα κληρικῶν καὶ καθηγητῶν τῆς Θεολογίας ἢ καὶ λαϊκῶν, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζονται τὰ εὐρύτερα στρώματα τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ΠΣΕ, κατὰ τὸ ἔτος 1938 καὶ ἐπισήμως τὸ 1948, προέβαλεν ἐν νέον γεγονός καὶ ἓνα νέον παράγοντα εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν. Δὲν εἶναι πλεόν μία κίνησις τῶν Ἐκκλησιῶν, στερουμένη καὶ τῶν ἐλαχίστων δεσμεύσεων, ἀλλ' ἐν συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς τὸ ὅποιον αἱ Ἐκκλησίαι καθίστανται μέλη, μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Α' Ἄρθρου-Βάσεως τοῦ Καταστατικοῦ αὐτοῦ, ἔχοντος ἀπὸ τοῦ 1961 ὡς ἐξῆς:

«Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὁμολογοῦσι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπιζητοῦσιν ἐκπληρῶσαι ἀπὸ κοινοῦ τὴν κοινὴν αὐτῶν κλῆσιν πρὸς δόξαν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος».

Ὁ β' παγκόσμιος πόλεμος (1939-1945) ἐπέφερε μεγάλας ἀλλαγὰς καὶ ἀναστατώσεις καὶ ἔθεσε νέα προβλήματα, ἅτινα ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπισθοῦν

μόνον δια τῆς κοινῆς προσπάθειας τῶν Ἐκκλησιῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων παρὰ ταῦτα δὲν εὔρον τὴν λύσιν των εἰς τὸν κόσμον. Ἡ εἴσοδος τῶν ἀνατολικῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν κομμουνιστικῶν-σοσιαλιστικῶν κρατῶν, θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰς ἐντὸς αὐτῶν εὐρισκομένας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τὴν ἐμφάνισιν νέων προβλημάτων. Ἀπὸ τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐξῆς ἐπετράπη εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας ὅπως ἔχη ἐπαφὰς μετὰ τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ χριστιανικοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἔδραν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου κυριαρχεῖ σχεδὸν ἐπὶ ἕν τέταρτον αἰῶνος ἡ μορφή τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἀθηναγόρου (1948-1972), τοῦ ὁποῦ οἱ συνεχεῖς ὀραματισμοὶ καὶ αἱ ἐντατικαὶ προσπάθειαι, πλαισιούμεναι ἀπὸ τὴν νηφαλίαν καὶ συστηματικὴν συμπάραστασιν τῶν ἐν Φαναρίῳ συνεργατῶν του, εἰς τοὺς τομεῖς τῶν διορθοδόξων καὶ διαχριστιανικῶν σχέσεων, εἶναι ἄξια παρατηρήσεως.

Ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς ὑφίστανται κείμενά τινα, ἐπισήμου ἢ ἀνεπισήμου χαρακτῆρος, ἅτινα διαχέουν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον φῶς ἐπὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν μία ἢ περισσότεραι ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι κατενόουν τὸ ΠΣΕ καὶ ἀκολούθως καθώριζον τὴν ἐναντι αὐτοῦ στάσιν των.

Ἐνα μῆνα πρὸ τῆς Α' γενικῆς συνελεύσεως τοῦ ΠΣΕ εἰς Ἀμστερδαμ, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ρωσσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Πολωνίας, Ἀλβανίας καὶ Βουλγαρίας, παρόντων καὶ ἐκπροσώπων τῶν πατριαρχείων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, ὅτινες συνῆλθον εἰς τὸ συνέδριον τῆς Μόσχας (8-18 Ἰουλίου 1948), ἐξέδωκαν τὴν ἀπόφασιν περὶ μὴ συμμετοχῆς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν «ὕπὸ τὴν παρούσαν αὐτῆς μορφήν». Λόγοι διὰ τὴν λήψιν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως φέρονται οἱ ἀκόλουθοι:

α') Ὁ σκοπὸς τοῦ ΠΣΕ διὰ τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς «Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας» δὲν ἀνταποκρίνεται μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

β') Τὸ ΠΣΕ διὰ τῆς διοργανώσεως τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τείνει εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς «Ἐκκλησίας Οἰκουμενικῆς», δυναμένης ν' ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν διεθνῶν ζητημάτων.

γ') Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτῆς μορφῆ ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα αὐτῆς διὰ τὴν ἔνωσιν ἐν τῇ Μιᾷ Ἀγίᾳ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἐνώσεως ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ τομέως.

δ') Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1937-1948 περίοδον οὐδὲως ἐξητάσθη τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ δογματικοῦ καὶ ὁμολογιακοῦ ἐδάφους, καὶ

ε') Μόνη ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα θεωρεῖται ἐλλιπής.

Τὸ ὑλικόν, ὅπερ ὠδήγησεν εἰς τὴν λήψιν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἀπόφασις, ἐκτὸς τοῦ ε' σημείου, κατεδείκνυε μίαν πιθανὴν ἔλλειψιν

γνώσεων ἐπὶ τῆς φύσεως, τοῦ ἔργου καὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων τῶν συνδεομένων πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν καὶ τὸ ΠΣΕ.

Μετὰ τέσσαρα ἔτη σφυγμομετρήσεων καὶ ἀναμονῆς, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον εἰς τὴν ἐγκύκλιόν του τοῦ ἔτους 1952, τὴν χρονικῶς τρίτην, ἐξεδηλοῦτο ὑπὲρ τῆς συμμετοχῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ ΠΣΕ.

«Ἐφ' ὅσον δὲ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ αὐτοῦ ὀριζόμενα, ἐπιδιώκει τὴν διευκλύνσιν τῆς κοινῆς δράσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν προαγωγὴν τῆς συνεργασίας ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσεως ἐν τοῖς μέλεσι πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς διαδόσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὴν διάσωσιν, ἀνύψωσιν καὶ ἐπικράτησιν τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τοῦ γενικωτάτου χριστιανικοῦ πλαισίου, πρόδηλον ὅτι ὁ μὲν κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἐστὶ πρακτικὸς, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἀποτελεῖ θεάρεστον προσπάθειαν καὶ ἐκδήλωσιν εὐγενοῦς πόθου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὅπως αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, συντονίζουσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, ἀντιμετωπίσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος.

Καὶ διότι τοιοῦτος τυγχάνει ὁ σκοπὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς ἄχρι τοῦδε συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τὴν Παγχριστιανικὴν Κίνησιν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐζήτησε κυρίως, ἵνα γνωρίσῃ καὶ μεταδῶ τοῖς ἑτεροδόξοις τὸν πλοῦτον τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς, καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἄμα καὶ ἀσκητικὴν αὐτῆς πείραν, πληροφορηθῆ δὲ καὶ αὐτὴ τὰς νέας μεθόδους καὶ ἀντιλήψεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δράσεως αὐτῶν, στοιχεῖα πολύτιμα, ἅπερ ὡς ἐκ τῶν ὑφ' ἃς αὕτη εὐρέθη ἰδιαίτερος συνθήκας οὐκ ἠδύνατο, ἵνα ἔχη καὶ καλλιεργῆ, ἢ καὶ ἐφεξῆς συμμετοχὴ καὶ συνεργασία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν πολλαχῶς, καθ' ἡμᾶς, ἐπιβάλλεται».

Ἡ συμμετοχὴ ὅμως αὕτη δέον, ὅπως γίνηται ὑπὸ τρεῖς ὅρους:

α') Δέον ὅπως ἀποφεύγηται πᾶσα συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰς συζητήσεις καὶ ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ἢ δὲ ἡμετέρα Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ πληροφορηθῆ τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως αὐτῆς δι' ἐπὶ τούτῳ συγγραμμάτων.

β') Δέον ὅπως ἡ συμμετοχὴ πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἦ πλήρης, ὑπάρχωσι δὲ μόνιμοι συνοδικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, πρὸς συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ

γ) Δέον ὅπως οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοὶ ὧσιν ἐφεκτικοὶ εἰς τὰς λατρευτικὰς μετὰ τῶν ἑτεροδόξων συνάξεις.

Αἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, αἱ υπογράψασαι τὴν ἀρνητικὴν ἀπόφασιν τῆς Μόσχας τοῦ 1948, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἤρχισαν νὰ ἀλλάσωσιν τὴν γραμμὴν πορείας καὶ νὰ γίνωνται μέλη τοῦ Συμβουλίου. Ἐνδεικτικὸν τῆς ἀλλαγῆς

εἰς τὰ αἰσθητά καὶ τῶν εὐνοϊκῶς ἐξελισσομένων σχέσεων εἶναι τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου τῆς Μόσχας Ἀλεξίου διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ πατριαρχείου τῆς Μόσχας εἰς τὸ ΠΣΕ πρὸς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ ΠΣΕ δρ. Βίσερ Τούφτ, ὑπὸ ἡμερομ. 11 Ἀπριλίου 1961, εἰς τὸ ὅποϊον, μ. ἄ. ἀναγινώσκωμεν.

«Διακηρύσσομεν τὴν συμφωνίαν ἡμῶν μετὰ τῆς Βάσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν ἐκτιθεμένην εἰς τὴν α' παράγραφον τοῦ Καταστατικοῦ Αὐτοῦ...

Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ἐκτιμῶμεν τὰς προσπάθειάς, τὰς καταβαλλομένας ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πνεύματος τῆς οἰκουμενικῆς ἀδελφωσύνης, καθὼς καὶ τὰς ἐπαφὰς μετὰ τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Εἰς τὸν κατάλογον θεμάτων τῆς Α' πανορθοδόξου διασκέψεως τῆς Ρόδου τοῦ 1961, τὸν ἐγκριθέντα πανορθοδόξως, τὸ θέμα τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως ἔλαβε τὴν ἐξῆς θετικὴν διατύπωσιν:

«V. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Στ. Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις. α) Ἡ ἐν τῷ πνεύματι τῆς Πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 παρουσία καὶ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει. β) Μελέτη τῶν θεολογικῶν καὶ ἄλλων θεμάτων, τῶν σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὰς προϋποθέσεις τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν.

γ) Ἡ σημασία καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ συνόλου τῆς Ὁρθοδόξου συμμετοχῆς ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς Οἰκουμενικῆς σκέψεως καὶ δράσεως».

Μετὰ τὴν εἴσοδον πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ ΠΣΕ, ὑπὸ τὸν αὐτὸν τόνον ἦτο ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Δ' πανορθοδόξου διασκέψεως τῆς Γενεύης τοῦ 1968.

«III. Ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

α') Ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γενικὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συνείδησιν ὅτι ἀποτελεῖ ὀργανικὸν μέλος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν στερεὰν ἀπόφασιν, ὅπως δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων, θεολογικῶν καὶ ἄλλων, συμβάλλῃ εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ εὐόδωσιν τοῦ καθ' ὅλου ἔργου τοῦ Συμβουλίου, καὶ

β) Ὅπως, πρὸς τοῦτο, ζητηθῇ ἡ λήψις ὀρισμένων μέτρων, τόσον ἀπὸ μέρους τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν».

Αὕτη εἶναι ἡ φωνὴ τῶν ὀρθοδόξων κειμένων.

Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς τὸν τρόπον καὶ τὴν χρονικὴν σειρὰν, καθ' ἣν ὀρθόδοξοι Ἐκκλησιαὶ ἐγένοντο μέλη τοῦ ΠΣΕ.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ συμβούλιον κατὰ τὴν

περίοδον τῆς διαμορφώσεως τοῦ ΠΣΕ (1938-1948) φαίνεται ὅτι ἤτο ὀμαλή, ὡς καὶ πρότερον. Μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπόφασιν εἰς τὸ συνέδριον τῆς Μόσχας (1948), αἱ προαναφερθεῖσαι Ἐκκλησῖαι ἀπέσχον τῶν ἐργασιῶν τοῦ ΠΣΕ. Παρόντες εἰς τὴν Α' γενικὴν συνέλευσιν τοῦ Ἀμστερδαμ (1948) ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ΚΠόλεως, Κύπρου καὶ Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρουμανικῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ἀμερικῆς. Οὕτω, ἡ στάσις τῆς Ὁρθοδοξίας, κατὰ τὴν τριακονταετῆ ζῶν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἐνεφανίζετο διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν διχασμένη.

Ἐν τῷ μεταξῷ, αἱ μεθ' ὑπομονῆς συνεχεῖς προσπάθειαι τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν ὑπευθύνων λειτουργῶν τοῦ ΠΣΕ εἰς Γενεύην πρὸς ἐρμηνείαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἔργου τοῦ συμβουλίου καὶ τῶν πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν σχέσεών του, ἡ καλὴ θέλησις τῶν ἀρχηγῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἡγετῶν τῶν κατὰ τόπους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ ἐπερχομένη ἀλλαγὴ εἰς τὸ πολιτικὸν κλίμα ἐβόηθησαν κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀλληλοκατανόησιν καὶ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν ἐν καιρῷ εἴσοδον πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ Συμβούλιον.

Τὸ 1952 τὸ πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτό. Εἰς τὴν Β' γενικὴν συνέλευσιν τοῦ ΠΣΕ ἐν Ἐβανστον (1954), ἐκτὸς τῶν ἰδρυτριῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας, βλέπομεν παρούσας καὶ τὰς ἐν Ἀμερικῇ Ρωσικὴν Ὁρθόδοξον ἀρχιεπισκοπὴν (μετροπόλια) καὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας.

Μία ἀλληλογραφία, ἣτις ἤρχισεν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν συνέλευσιν τοῦ Ἐβανστον, μεταξῷ τοῦ ΠΣΕ καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εἴσοδον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εἰς τὸ συμβούλιον κατὰ τὴν Γ' γενικὴν συνέλευσιν ἐν Νέῳ Δελχί τὸ 1961. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ εἰσῆλθον εἰς τὸ συμβούλιον καὶ αἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησῖαι τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Πολωνίας, παραλλήλως δὲ τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀπέστειλαν ἐκεῖ διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τοὺς ἀντιπροσώπους των. Τὰς ὀρθοδόξους ταύτας Ἐκκλησίας ἠκολούθησαν κατὰ σειρὰν αἱ Ἐκκλησῖαι τῆς Γεωργίας (Ἰβηρίας, 1962), τῆς Σερβίας (1965), τῆς Τσεχοσλοβακίας (1966) καὶ τῆς Ἰαπωνίας (1974). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλόκληρος ἡ Ὁρθοδοξία, ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, συμμετέχει εἰς τὸ ΠΣΕ.

Ὁ τρόπος τῆς συνεργασίας φαίνεται ὅτι εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν θέσεων, τῶν παραχωρουμένων εἰς τοὺς ὀρθοδόξους κατὰ τὰς γενικὰς συνελεύσεις καὶ εἰς τὰς κατωτέρας βαθμίδας τοῦ Π.Σ.Ε. Π.χ., εἰς τὸ Ἀμστερδαμ τὸ 1948 ἐδόθησαν εἰς αὐτοὺς 85 θέσεις ἐκ τῶν 351, παραστάντων ὅμως μόλις 13 ἀντιπροσώπων, ἐνῶ μετὰ μίαν εἰκοσαετίαν εἰς τὴν Δ' γενικὴν συνέλευσιν τῆς Οὐψάλας τὸ 1968 οἱ Ὁρθόδοξοι εἶχον 160 θέσεις ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν 800 ἀντιπροσώπων. Ἡ ἀΐξις τοῦ ἀριθμοῦ ἔχει ψυχολογικὰς ἐπιπτώ-

σεις ἐπὶ τῶν Ὁρθοδόξων, διότι τοὺς βοηθεῖ, ὅπως ἀπαλλαγοῦν τοῦ συναισθήματος μειονεκτικότητος, ὑπὸ τοῦ ὁποῦ διακατέχονται ἐνώπιον τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δυτικῶν χριστιανῶν ἀδελφῶν.

Μολονότι εἰς τὸ ΠΣΕ ἡ γεωγραφικὴ ἀντιπροσώπευσις τῶν Ἐκκλησιῶν φέρει μεγαλυτέραν βαρύτητα ἀπὸ τὸν ὁμολογιακὸν παράγοντα, οἱ ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι φαίνεται ὅτι κατώρθωσαν νὰ ἐμφανίζουσιν ἐν συμπαγέσ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, σύνολον, μίαν κοινὴν γραμμὴν δράσεως εἰς τὰ δογματικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, μετὰ ἐλευθερίας τινὸς σκέψεως καὶ ἐκφράσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συζητήσεων ἐπὶ ἐξωτερικῶν τινῶν καὶ κοινωνικῆς ὑφῆς ζητημάτων.

Μέχρι τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ Νέου Δελχί (1961), οἱ Ὁρθόδοξοι συνέχιζον νὰ ὑποβάλλωσι τὰς χωριστὰς αὐτῶν δηλώσεις, ἀλλ' ἀργότερον φαίνεται ὅτι εἰσῆλθον εἰς μίαν νέαν περίοδον, καθ' ἣν ἀποφεύγουν νὰ παρουσιάζουσιν κεχωρισμένας δηλώσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἐπιτυγχάνουν νὰ καθιστοῦν τὴν φωνὴν αὐτῶν ἀκουστὴν διὰ μέσου τῶν συζητήσεων καὶ τῶν ἐπισήμων κειμένων.

Ἡ δῆλωσις τοῦ Τορόντο (1950) τοῦ ΠΣΕ «Ἡ Ἐκκλησία, αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν», ἤλθεν ἀκριβῶς εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν διὰ νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον ρόλον ὡς πρὸς τὴν διάλυσιν τῶν ἀμφιβολιῶν τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ συμβουλίου καὶ τῆς συμμετοχῆς των.

Τὴν 23ην Ἰανουαρίου 1951 ἀπέθανεν ὁ μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς Στρηγόπουλος. Διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ ὀρθόδοξος κόσμος καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἰδιαίτερος ἀπώλεσαν ἓνα ἐνθερμον οἰκουμενιστὴν, ἐνῶ ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις ἓνα ἐκ τῶν πρωτεργατῶν καὶ μίαν τῶν ἡγετικῶν φυσιογνωμιῶν τότε πρόεδρον τοῦ ΠΣΕ-ὑπηρετοῦντα τοὺς σκοποὺς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1911 καὶ ἐξῆς. Ἡ ἀλλαγὴ φρουρᾶς κατέστη αἰσθητὴ καὶ ἐμφανῆς εἰς τὴν Β' γενικὴν συνέλευσιν (1954), ἐνθα πολὺ ὀλίγοι ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως ἐξηκολούθουν νὰ παραμένουν. Τὸ Ἐβανστον ἀπετέλεσε μίαν κονίστραν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθον μερικοὶ ἐκ τῶν νέων τότε ὀρθοδόξων θεολόγων, ἀντιμετωπίσαντες τὰς οἰκουμενικὰς συζητήσεις, αἵτινες τοὺς ἐβοήθησαν τότε εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθοῦν οἰκουμενικῶς.

Ἡ εἴσοδος τῶν τεσσάρων νέων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς ἄνω, εἰς τὸ ΠΣΕ καὶ ἡ παρουσία ἐκατὸν περίπου ὀρθοδόξων μελῶν ὑπὸ διαφόρους ιδιότητας, ὑπῆρξεν ἐν σημαντικῶν γεγονόσ διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐν Νέῳ Δελχί (1961). Νέαι Ἐκκλησίαι καὶ νέα διαφέροντα διὰ τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν. Τὸ Νέον Δελχί μαρτυρεῖ τὴν πλήρωσιν καὶ σειρᾶς ἄλλων οἰκουμενικῶν προσπαθειῶν τῶν Ὁρθοδόξων.

1. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς δηλώσεως περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.

2. Ἡ συγχώνευσις τοῦ Διεθνoῦς Ἱεραποστολικoῦ Συμβουλίου μετὰ τοῦ ΠΣΕ, καταπολεμουμένη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων, ἐγένετο ἀποδεκτὴ κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς συνεδρίας τῆς ὀλομελείας, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἰακώβου, προέδρου τοῦ ΠΣΕ, ἀφοῦ τὸ ἐπὶ τούτῳ κείμενον ὑπέστη, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὀρθοδόξου κριτικῆς, τὰς ἀναλόγους ἀλλοιώσεις.

3. Ἡ διεύρυνσις τοῦ Α' Ἀρθροῦ-Βάσεως τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ ΠΣΕ ἐπὶ τριαδολογικῆς βάσεως.

4. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ δεχθῆ καὶ περὶ τῆς καταδίκης τοῦ προσηλυτισμοῦ, εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ κείμενον.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ συμβουλίου μέχρι τοῦ ἔτους 1968 εἷς ἐκ τῶν ἐξ προέδρων τοῦ ΠΣΕ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γνωστῶν ἱεραρχῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, α') ὁ Θυατείρων Γερμανὸς (1946/8-1951), β') ὁ Θυατείρων Ἀθηνᾶγορας Καβάδας (1951-1954), γ') ὁ Ἀμερικῆς Μιχαήλ (1954-1958), δ') ὁ Ἀμερικῆς Ἰάκωβος (1959-1968). Εἰς τὴν Οὐψάλαν ὁ πατριάρχης τῶν Σέρβων Γερμανὸς ἐξελέγη ὁ ὀρθόδοξος πρόεδρος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1955 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἴδρυσεν τὸ μόνιμον γραφεῖον τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτοῦ παρὰ τῆ ἔδρα τοῦ ΠΣΕ εἰς τὴν Γενεύην, μὲ πρῶτον διευθυντὴν τὸν τότε ἐπίσκοπον Μελίτην (νῦν Ἀμερικῆς) Ἰάκωβον (1955-1959) καὶ διάδοχόν του τὸν μητροπολίτην Καλαβρίας Αἰμιλιανόν. (1959). Ἐνδεικτικὸν τοῦ ἰδίου διαφέροντος ὑπῆρξεν ἡ ἴδρυσις παρομοίου γραφείου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας τὸ ἔτος 1962, μὲ πρῶτον διευθυντὴν τὸν πρωτοπρεσβύτερον Βιτάλιον Μποροβόι (1962-6).

Τυχᾶνει γεγονός παγκοίνως ἀνεγνωρισμένον ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις δὲν περιλαμβάνεται μόνον εἰς τὸ ΠΣΕ. Παραλλήλως πρὸς τὰς ἀπ' εὐθείας σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, ὑφίστανται πλεῖστα πρόσωπα, ἰδέαι, γεγονότα καὶ κινήσεις, παράλληλα καὶ συμπληρωματικά τοῦ ΠΣΕ, τὰ ὅποια ὅλα ἀπὸ κοινοῦ διαμορφώνουν τὸ εὐρύτερον καὶ πληρέστερον ρεῦμα τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως.

Ἱστορικῶς ταῦτα κατέρχονται καὶ συναντῶνται εἰς τοὺς χρόνους, τοὺς πρὸ τῆς ἐπισήμου καὶ ὀργανωμένης οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἧτις χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἐν αὐτῇ συμμετοχὴν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐν τῷ παρόντι, διαφαίνεται μιὰ στάσις καὶ μιὰ ἱστορικὴ ἀνάγκη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνσωματώσεως τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν ἢ τῆς στενωτέρας τούτων συνεργασίας μετὰ τοῦ συμβουλίου.

Εἰς τὰς εὐρύτερας ταύτας ἐκδηλώσεις, αἵτινες ὑπῆρξεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καρπὸς προσπαθειῶν τῶν δυτικῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν προτεσταντικῶν ἢ Ρκαθολικῶν, αἱ ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι συμμετέσχον διὰ τῶν πιστῶν αὐτῶν, λαϊκῶν καὶ κληρικῶν, κατὰ ἓνα ἐλάχιστον ἢ μείζονα βαθμόν. Ἴσως νὰ ὀφείληται

πιθανῶς εἰς τὸν τρόπον καὶ τὸν βαθμὸν τῆς συμμετοχῆς των, τὸ ὅτι δὲν δύνανται οἱ Ὀρθόδοξοι πλήρως νὰ παρακολουθῶσι μετὰ συμπαθείας, κατὰ ἓνα θετικὸν ἢ ἀρνητικὸν τρόπον, τὰς οἰκουμενικὰς ταύτας ἐκδηλώσεις, καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ τὰς δέχωνται ὡς πραγματικότητας κατεστημένας.

Πᾶσαι αὗται αἱ ἐκδηλώσεις, ὡς συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας, βοηθοῦν κατὰ πολὺ ὡς πρὸς τὴν γένεσιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν διαθέρμανσιν τῶν οἰκουμενικῶν ἰδεωδῶν καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ἀτμοσφαιράς, τόσον σημαντικῶν διὰ τὴν καθόλου οἰκουμενικὴν κίνησιν, καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς, αὗται ἀποτελοῦν τὰς πηγὰς, τὰ κέντρα, ἅτινα προετοιμάζουν τὰ οἰκουμενικῶς προσανατολιζόμενα καὶ εἰδικευόμενα πρόσωπα, τὰ τόσον ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως. Ἐπὶ πλέον, αἱ εὐρύτεραι αὗται ἐκδηλώσεις βοηθοῦν τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν μελῶν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τοὺς λαϊκοὺς, τοὺς κληρικοὺς, τοὺς μοναχοὺς, τὰ τέκνα, τοὺς νέους, τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ τὴν ἡλικίαν, οἵτινες κατὰ ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον συμμετέχουν εἰς αὐτάς καὶ ἀποκοτῶν μίαν ἐμπειρίαν, οὕτως ὥστε νὰ καταστήσουν τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν εὐρυτέρως ὅσον τὸ δυνατὸν κατανοητὴν καὶ ἀντιπροσωπευομένην ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι ὅπως ἀπλῶς ἀπαριθμήσω ὠρισμένας ἐξ αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ εὐρυτέρου οἰκουμενισμοῦ, ἔθθα πᾶσαι αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ἀνευρίσκουν κατὰ ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον εὐκολωτέραν τὴν συνεργασίαν εἴτε ἐπισήμως εἴτε καὶ ἀνεπισήμως. Αὗται εἶναι αἱ ἱεραποστολαί, οἱ λαϊκοί, ἡ νεολαία, ὁ μοναχισμὸς, τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ θεολογικὴ ἐκπαίδευσις, αἱ βιβλικαὶ ἐταιρεῖαι, αἱ ομάδες μελετῶν τῶν οἰκουμενικῶν προβλημάτων, ὁ τύπος, ἡ ραδιοφωνία, ἡ τηλεόρασις, αἱ οἰκουμενικαὶ ἐπισκέψεις, ἡ λατρεία, τὰ ὁμολογιακὰ σώματα, αἱ ὀργανικαὶ ἐνώσεις, τὰ τοπικὰ συμβούλια τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐπιθυμῶ νὰ κατακλείσω τὴν ὁμιλίαν μου ἀναλύων δύο κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος (1948-1973) εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ΠΣΕ. Ταῦτα, νομίζω, ὅτι, παραλλήλως πρὸς τὰ προαναφερθέντα, ἀντικατοπτρίζουν τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος θέσιν καὶ ἀποψιν τῶν Ὀρθοδόξων περὶ τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως.

Τὸ πρῶτον, μετὰ τὸν τίτλον «Ἡ Εἰκοσιπενταετηρὶς τοῦ ΠΣΕ (1948-1973)», ἐκδοθὲν ἐν ἀνατύπῳ ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (1973), ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μ. πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Γεωργίου Τσέτση, ὑπηρετοῦντος ἀπὸ ὀκταετίας εἰς τὸ ΠΣΕ, ὡς μέλους τοῦ ἐκτελεστικοῦ αὐτοῦ προσωπικοῦ, μετὰ τὴν ἐν τῷ παρόντι θέσιν τοῦ προϊσταμένου γραμματείας μέσης ἀνατολῆς.

Ὁ π. Γεώργιος ἐξιστορεῖ τὰ πεπραγμένα ἐκ τῶν ἔνδον, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς προσωπικῆς του πείρας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ βασικῶν τινῶν μονογραφιῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων κειμένων τοῦ ΠΣΕ. Ἀκολουθεῖ τὴν αὐστηρῶς ἱστορι-

κὴν μέθοδον ἀπὸ Ἀμστερδαμ. (1948) μέχρι σήμερον (1973), μὲ πρόσθετα κεφάλαια τὴν διάρθρωσιν τοῦ ΠΣΕ καὶ τὴν ὀρθόδοξον παρουσίαν εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν καὶ τὸ ΠΣΕ.

Εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ὁμιλεῖ περὶ τῆς θετικῆς προσφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐκδηλουμένης διὰ τῆς κριτικῆς, τῶν παρεμβάσεων, τῆς ἀρθρογραφίας καὶ τῆς λοιπῆς δράσεως τῶν ὀρθοδόξων ἐντὸς τοῦ ΠΣΕ καὶ ἀναφέρει τὰ ὀνόματα τῶν κυρίων ὀρθοδόξων πρωτεργατῶν-συνεργατῶν-συμβαλόντων εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν, εἰς τὰ ὁποῖα, ὡς μοὶ ἐπιτραπῆ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ συμπεριλάβω καὶ ἐκεῖνον. Τὸ ἔργον τῶν Ὁρθοδόξων οὐδὲ ὅπως ὑπῆρξεν εὐκόλον. «Παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ ἐπέτυχον κατόπιν πολλῆς ὑπομονῆς ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐντατικῆς ἐργασίας ἐν προσευχῇ» (σ. 38). Ἐν τέλει ἐκφράζει τοὺς φόβους του διὰ τὸ μέλλον τῆς ὀρθοδόξου συνεργασίας μετὰ τοῦ ΠΣΕ, τὸ βλέπει δὲ ὡς πρόβλημα ἐλλείψεως στελεχῶν.

«Ὅ,τι ὅμως ἐπετεύχθη ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς κατὰ τὴν διαρρέυσαν ταύτην εἰκοσιπενταετίαν, κατόπιν πολλῶν κόπων καὶ μόχθων, φοβοῦμαι ὅτι κινδυνεύει, ἵνα καταρρεῦσῃ, ἐὰν δὲν ληφθῶσιν, ἐκ μέρους τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὰ ἀπαραίτητα μέτρα. Διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνεπαύθησαν ἐν Κυρίῳ οἱ πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ πρωτοπόροι τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ νῦν συνεχισταὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν, εὐρισκόμενοι εἰς τὸ προσκῆνιον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐνιοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐν Ἐβανστον Β' Γενικῆς Συνελεύσεως (1954), αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην, ὅπως παραδώσωσι πλέον τὴν σκυτάλην. Τὸ πρόβλημα δὲ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀλίγιστα μόνον πρόσωπα, τόσον ἐκ τῶν τάξεων τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, ὅσον καὶ ἐκ τῶν Πανεπιστημιακῶν Θεολογικῶν κύκλων, δεικνύουν ἐνδιαφέρον καὶ εἶναι πρόθυμοι, ἵνα συμβάλωσιν εἰς τὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ὑπὲρ ἧς ὑπάρχει, προβληματίζεται καὶ δρᾷ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν» (σ. 38-39).

Ἐτερον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, χαρακτηρισθὲν ὡς «ἀξιόλογον» κείμενον, καὶ τυχὸν τῆς εὐρυτάτης ἀνὰ τὸν κόσμον δημοσιότητος, εἶναι τὸ «Διάγγελμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῇ Εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ ΠΣΕ» (1973). Τὸ διάγγελμα τοῦτο ἀκολουθεῖ τὴν γραμμὴν καὶ τὴν παράδοσιν τῶν παρομοίων τῆς αὐτῆς φύσεως, προαναφερθὲν τῶν ἐγκυκλίων τοῦ πατριαρχείου τῶν ἐτῶν 1902, 1920, καὶ 1952. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρία μέρη.

Μέρος Α', παράγραφοι 1-5. Εἰσαγωγικόν. Ἐνταῦθα ἐκφράζονται τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ εὐχαὶ πρὸς τὸ συμβούλιον καὶ τὰ πρόσωπα, ἅτινα προσέφερον καὶ συνεχίζουσι νὰ προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν εἰς τὸ συμβούλιον.

Μέρος Β', παράγραφοι 6-8. Ἡ θετικὴ ἐκτίμησις τῶν οἰκουμενικῶν γεγονότων ἐν πνεύματι μιᾶς ἀντικειμενικῆς αὐτῶν ἀντιμετωπίσεως. Ἐνταῦθα γί-

νεται μνεία τῆς προσφορᾶς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ συνόλου τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν καὶ τὸ ΠΣΕ, καὶ ἀντιστοίχως τῆς προσφορᾶς τούτων πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Ἡ προσφορὰ τῆς Ὁρθοδοξίας.

«Ἡ ἐπὶ ὀρθῆς τριαδολογικῆς ὁμολογίας διεύρυνσις τοῦ Α' Ἀρθροῦ Βάσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ἀποσαφήνισις τῆς θεολογίας τῆς Ἱεραποστολῆς ὡς βασικοῦ σκοποῦ τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης ἐγκαταλείψεως τῶν παλαιῶν μεθόδων τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ ἡ ρητὴ καταδίκη αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ ἀπὸ κοινοῦ καθορισμὸς τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας, τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ ἐν τῇ προσφορᾷ τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας, ἡ ὅλως φυσικὴ ἔνταξις εἰς τὰ πλαίσια τῆς οἰκουμενικῆς θεολογίας καὶ τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλόγου ὠρισμένων παραδοσιακῶν θεολογικῶν ἀρχῶν, οἷα ἡ θεολογία τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, τῶν Πατέρων, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Χριστολογίας τῆς Ἀγίας Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς Πνευματολογίας, τῆς φύσεως καὶ τῶν γνωρισμάτων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Βαπτίσματος, τῆς Εὐχαριστίας, τῆς Ἱερωσύνης καὶ αἱ λοιπαί, ἅμα δὲ καὶ αἱ γενόμεναι σημαντικαὶ ἀποσαφήνισεις περὶ τινὰ λίαν εὐαίσθητα διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν θέματα τῆς οἰκουμενικῆς πραγματικότητος, κατὰ τὰς γνωστὰς συζητήσεις τῶν πρώτων δεκαετιῶν περὶ τὴν «Unasanta» καὶ περὶ τὴν περίφημον Δήλωσιν «Περὶ Ἐκκλησίας, Ἐκκλησιῶν καὶ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν», μέχρι καὶ τῆς ἀνασχέσεως τόσον τῆς θεωρίας περὶ ἐπιχειρουμένης προωθήσεως τοῦ Συμβουλίου εἰς «Οἰκουμενικὴν Σύνοδον», ὅσον καὶ τῶν περὶ «Intergcommunio» τάσεων τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν, εἶναι δείγματα τῆς θετικῆς παρουσίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ Συμβουλίῳ, οὗτινος μέλη σήμερον, πρωτοβούλῳ ἐνεργείᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀποτελοῦσι πᾶσαι αἱ κατὰ τὸν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίαι».

Ἡ προσφορὰ τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως.

«Ὁμολογεῖται ἡμῶς ἀφ' ἑτέρου, ὡσαύτως ὑπὸ πάντων, ὅτι ἡ διαρρέυσασα εἰκοσιπενταετία ὑπῆρξε πλουσία καὶ εἰς ἀντίστοιχον διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν πλουτισμὸν τόσον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Θεολογικῇ ἐπιστήμῃ ἐμπειριῶν, ὅσον καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ἀπτῶν καὶ γενναιοδώρων ἐκδηλώσεων χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀλληλοβοηθείας, αἵτινες ὠκοδόμησαν τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἑκατομμυρίων ἐμπεριστάτων χριστιανῶν καὶ πολλῶν καταπεπονημένων συναθρόπων ἡμῶν».

Μέρος Γ', παράγραφοι 9-24. Τοῦτο συνιστᾷ μίαν βασικὴν ἀξιολόγησιν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ΠΣΕ.

Λέγεται, κατὰ τὸν πλέον θετικὸν τρόπον, ὅτι τὸ ΠΣΕ ὡς θεσμὸς περικλείει ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς προϋποθέσεις καὶ τὸν δυναμισμὸν μιᾶς αὐτοεξετάσεως. Ὡσαύτως δὲ ὅτι τοῦτο διέρχεται καὶ στιγμὰς κρίσεως καὶ αὐτοελέγχου

κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐκάστοτε τῶν νέων προβλημάτων. Ταῦτα ἀπαριθμοῦνται ὡς ἑξῆς:

«Ἡ ἐκκοσμίκευσις, αἱ ὀρθολογιστικαὶ καὶ ὑλιστικαὶ τάσεις καὶ θεωρίαι, ἡ ὄργανωμένη ἀντίστασις, ἡ βία, ἡ ἐκλυσίς τῶν ἡθῶν, ἡ ἀχαλίνωτος ἐλευθερία, αἱ ἀνατρεπτικαὶ κινήσεις, αἱ παρορμήσεις τῆς συγχρόνου Νεότητος, ὁ φυλετισμός, οἱ ἐξοπλισμοί, οἱ πόλεμοι, καὶ τὰ τούτων ἀπότοκα κοινωνικὰ κακὰ, ἦτοι ἡ κατάθλιψις τῶν μαζῶν, ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης, ἡ ἄνισος κατανομή ἢ καὶ παντελὴς ἔλλειψις τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ὁ φυσικὸς μαρασμός, ἡ πείνα τῶν ὑποσιτιζομένων ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων, αἱ βίαιαι μετακινήσεις, τὸ προσφυγικὸν χάος, αἱ μεταναστεύσεις, ὁ ἀναλφαβητισμός, οἱ οἰκολογικῶς ἀνεπαρκεῖς ὄροι ζωῆς καὶ ἡ τάσις τῆς φθοροποιοῦ καταστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος, τὰ προβλήματα τῶν ἐν ἐξελίξει κοινωνιῶν ἐν μέσῳ μιᾶς ἀνίσως ἐκβιομηχανοποιουμένης καὶ τεχνοκρατουμένης ἀνθρωπότητος, αἱ ἐπὶ τῆς κατακτῆσεως τοῦ διαστήματος στηριζόμεναι ἐλπίδες τοῦ ἀσφικτιῶντος πληθυσμοῦ τοῦ γηραιοῦ πλανῆτου ἡμῶν καὶ αἱ προσδοκίαι τῆς μελλοντολογίας, πάντα ταῦτα ὑφαίνουσι τὸ ἀπέραντον χάος τῆς ἀγωνιώσης συγχρόνου ἀνθρωπότητος».

Ἀκολούθως λέγονται λόγοι τινὲς διὰ τὴν δεδημιουργημένην καὶ εὐρέως συζητουμένην πόλωσιν ἐντὸς τοῦ ΠΣΕ, μεταξὺ δύο ἄκρων, τοῦ ὑπερμέτρου τονισμοῦ ἀφ' ἑνὸς τῶν πολιτικο-κοινωνικῶν καὶ ἐξωτερικῶν προβλημάτων ἢ ἀφ' ἑτέρου μόνον τῶν θεολογικῶν συζητήσεων καὶ δογματικῶν ἀναμετρήσεων. Τίνι τρόπῳ ὅμως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀνευρεθῇ ἡ λύσις τῆς παρούσης κρίσεως καὶ τοῦ ἀδιεξόδου τῆς πολώσεως ταύτης; Ἡ διδομένη ἀπάντησις ἔχει ὡς ἑξῆς: Ταῦτα «θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερπηδηθῶσι μόνον ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐπετυγχάνετο ἐξισορρόπησις μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκραίων ἐκδοχῶν ὡς πρὸς τοὺς στόχους, τὰς ἐπιδιώξεις, καὶ τελικῶς ὡς πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν καὶ τοὺς λόγους ὑπάρξεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν».

Τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῆς ἐξισορροπήσεως ταύτης ἀναφέρονται εἰς τὰ ἀκολουθοῦντα ὀκτὼ σημεῖα (ἀρ. 15-22, α'-η'), ἅτινα ἐν ταῦτῳ συνιστοῦν τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόψεις τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ὁφείλω νὰ ὑπογραμμίσω τὴν σημασίαν τῶν ἀπόψεων τούτων. Ἐξ αὐτῶν σημειῶ μερικά.

α') τὸ ΠΣΕ εἶναι καὶ δέον νὰ μείνῃ Σ.Ε.

β') Τὸ ΠΣΕ ὀφείλει, ἵνα ἀποβαίῃ ἐκάστοτε τὸ ἐπὶ τούτῳ «ὄργανον τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ ἀπὸ κοινοῦ ἀναζητήσῃ τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν.

γ') Τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἐκφράζεται ὑπὲρ τῆς ἐντάξεως τῆς ραθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τῆς ἐντάξεως ὀρισμένων κινήσεων ἢ ἐταιρειῶν, ἢ ὁμάδων ἐξωεκκλησιαστικῶν, σαφῶς, ἐστερημένων παντὸς ἐκκλησιολογικοῦ γνωρίσματος, εἰς τὸ ΠΣΕ.

στ') Τὸ ΠΣΕ ὀφείλει πάντοτε νὰ διακρατῇ τὴν ἐπαφήν του πρὸς τὸν ἀγχώδη ἀνθρωπον τῆς σήμερον. Τέλος,

η') Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, ὡς ὄργανον Ἐκκλησιῶν ὄχι μόνον ἐν θεολογίᾳ διαλεγομένων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγάπῃ καὶ συναλληλίᾳ συναπτομένων πρὸς ἀλλήλας, καὶ οὕτω διὰ τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῆς ἀλληλοστηρίξεως παρεχουσῶν μαρτυρίαν καὶ διακονίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν κόσμον, ὀφείλει ἵνα συνεχίσῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰς προσπάθειας αὐτοῦ πρὸς μείζονα καὶ θετικωτέραν πάντοτε συνάντησιν τοῦ παντοιοτρόπως δυσπραγοῦντος ἀνθρώπου, ὥστε καὶ δι' ὄρωμένων καὶ δι' ἀοράτων, διὰ λόγων καὶ διὰ πράξεων, δι' ἀποφάσεων καὶ δι' ἐνεργειῶν, παρ' οἷς δεῖ καὶ ὅταν δεῖ, καταγγέλληται ὁ Χριστός, καὶ μόνον ὁ Χριστός, μὴ προωθῶνται δὲ ἀλλότριαι πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Συμβουλίου ἐπιδιώξεις, αἵτινες θὰ ἀπεμάκρυνον τοῦτο ἐκ τῶν ἀρχικῶν, καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν καὶ θρησκευτικῶν, στόχων αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται)